

Detail dutiny ve spodní části skalky nedaleko NPP Skalky skřítků.
Foto Jaroslav Frouz.

Skalky skřítků – objevy a teorie v průběhu času

Stanislav Wieser, Karlovy Vary

Podivuhodná skalní stěna s dutinami, nazývaná Díry trpaslíků, byla v 19. století nabízena návštěvníkům lázní v Kyselce jako výletní cíl s nádechem tajemna pověsti o sídle doupovských trpaslíků. Zájem vzbuzovala i u přírodovědců, mezi nimiž asi první byl F. Hochstetter (1856), který pro zdejší jev aplikoval teorii W. Heidingera z roku 1838, podle které dutiny v aglomerátech tufů vznikly zvětráním kmenů stromů a jiných rostlinných částí po jejich vystavení vnější erozi. V průběhu 19. i 20. století byly vysloveny i publikovány nejméně tři různě modifikované teorie geneze vzniku dutin v tzv. brekciových aglomerátech. Dutiny byly považovány za pseudokrasové jevy nebo také důsledky erupcí sopečných plynů v pyroklastických proudech. V 70. letech 20. století v zájmu vyhlášení chráněných území přírody byla zařazena tato lokalita mezi prioritní

geologické jevy. V té době v zainteresované instituci, Státním ústavu památkové péče a ochrany přírody v Plzni, převládal názor na vznik dutin selektivním zvětráváním různě odolných poloh v sedimentární sérii (Hostička 1973). V roce 1979 byla lokalita pod hřbítkem nad Dubinou, nazvaná Skalky skřítků, vyhlášena Okresním národním výborem v Karlových Varech chráněným přírodním výtvorem (CHPV). Problém při vyhlásování i zpřístupnění tohoto jedinečného území spočíval v jeho poloze uvnitř vojenského prostoru Hradiště. Z toho důvodu byl omezen i vstup pro odborníky, kteří zde mohli objevovat nebo ověřovat přírodní fenomény. Jako první publikoval Josef Rubín (1983) určení Skalek skřítků jakožto obnažené stěny v laharu, bahenním proudu s úlomky a balvanitými částmi hornin.

Do okrajové části vojenského prostoru vcházela již před jeho zřízením turistická červeně značená cesta z Dubiny do Kyselky, takže vojenská správa později projevila vstřícnost k vytvoření turistické žlutě značené odbočky ke skalkám od hájovny v Dubině. Odbočka byla vyznačena i v turistických mapách, ale později ji vojenská správa zrušila a ještě v roce 2008 byla u obnovené turistické značky tabule se zákazem vstupu za hranici vojenského újezdu. Situace se změnila na základě výnosu Újezdního úřadu VÚ Hradiště vznikem zpřístupněných území, která jsou od roku 2016 pod civilní správou, v případě Skalek skřítků ve správním území obce Doupovské Hradiště.

Geologická geneze Skalek skřítků, které jsou národní přírodní památkou od doby platnosti Zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, je popsána v knize Doupovské hory (Matějů et al. 2016). V 80. a 90. letech 20. století se teorie jejich vzniku prolínaly a ustálily se na identifikaci laharu s dutinami po stržených rostlinných částech i balvanitých částech laharových proudů.

Díry trpaslíků jsem navštěvoval ještě před jejich vyhlášením chráněným územím, zúčastnil jsem se i terénních pochůzek geologů, kteří potom svoji práci publikovali (Babůrek et al. 1990). Ani takový dlouhodobý zájem však není zárukou, že lze postřehnout všechny dílčí fenomény a detaily tohoto území. Můj kolega Jaroslav Frouz, známý svými lokalizačními schopnostmi zejména v oboru botaniky, mě letos upozornil, že skalní defilé Skalek skřítků pokračuje jednou osamělou skalkou jihozápadně od hranice chráněného území. V její stěně je dutina vzniklá pravděpodobně od kmene příčně položeného ke směru většiny jiných dutin v laharu, případně se zde může jednat o otisky skupiny vypadlých balvanů. Vedle takto vytvořené jeskyňky je svislá trhlina a vysoko vedle ní těžko přístupná, blíže neprozkoumaná dutina. Na místo jsem se dostal letos prvně a podobnou neznalost místa vyjádřila většina mých známých, kteří Skalky skřítků navštěvují. Vít Tejrovský, který připravil aktuální plán péče o NPP Skalky skřítků, mi sdělil, že

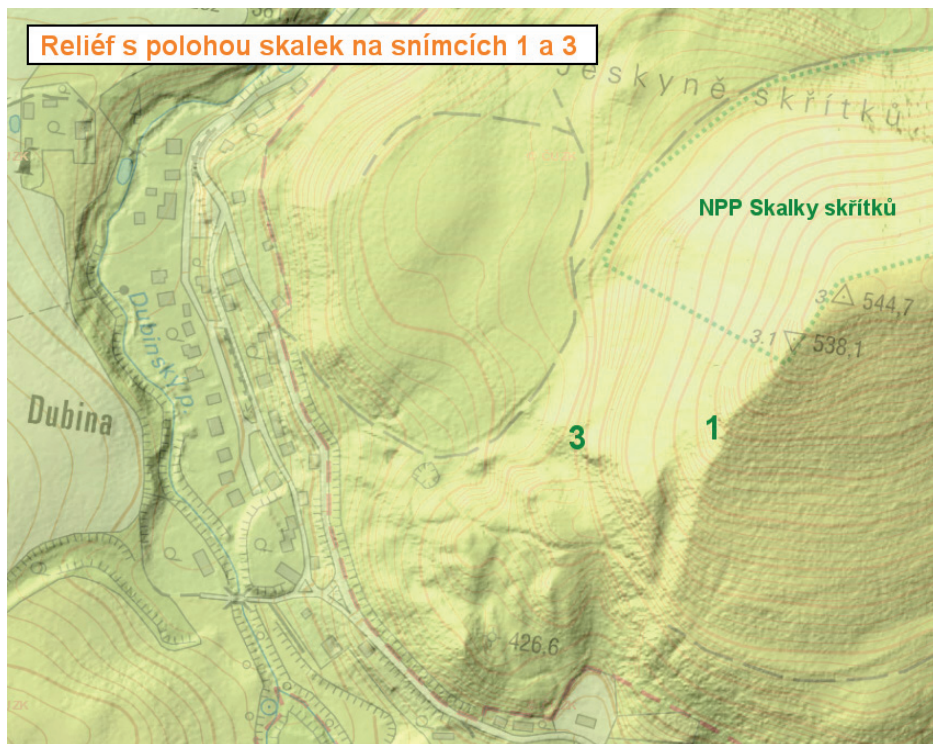

▲ Pohled na obnaženou část laharu vně území NPP Skalky skřítků (50°14'20.8"N, 12°59'46.1"E). Foto Jaroslav Frouz.

▲ Rozpadající se výchoz lávového proudu pod laharem. Foto Stanislav Wieser.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR měla snahu o rozšíření hranice k této skalce a širěji do cenných svahových bučin, ale záměr byl odmítnut správou Vojenských lesů a statků. V současné době se ale ve spolupráci s vojenskou správou připravuje smluvně

Reliéf s polohou skalek na snímcích 1 a 3

Mapka reliéfu s polohou skalek na snímcích, 1 = skalka s dutinami (obr. 1 a 2), 3 = nejnápadnější skalka výchozu lávového proudu pod laharem (obr. 3).

chráněné území navazující na NPP a zahrnující nejen skalku ale i cenné bučiny až k vrchu Bučina u Kyselky.

Níže pod popisovanou skalkou je terénní propadlina s odvalovou vlnou, která vznikla zřejmě při odtržení části svahu erodovaného údolím Ohře, což je ve větším měřítku patrné níže po svahu. Tam je také asi nejnápadnější skalka výchozu lávového proudu pod laharem jižně od hranice NPP Skalky skřítků – viz mapka reliéfu území (bod č.3). Na opačné severovýchodní straně NPP Skalky skřítků a severněji ve svahu jsou další odtrhové hrany sesuvů, obnažující lahar. Pozoruhodný je zde příčně šikmo položený blok vulkanoklastik, který by mohl být předmětem odborného popisu známých i neznámých detailů Skalek skřítků.

Příkrým svahem s listím, větviemi i houstnoucím podrostem a také kamenným mořem

není snadný přístup ke zkoumání míst vně pěšiny, která zpřístupňuje nejatraktivnější část Skalek skřítků. Dílčí objevy mohou být zajímavé, ale k rozhojnění teorií vzniku Skalek skřítků, troufám si předpovědět, nedojde. ■

Literatura:

- Hochstetter F. (1856): Allreiner Bericht über die geologische Aufnahme. – Jahrbuch der k. k. Geol. Reichsanstalt, VII. Jg.: 316–322, Wien.
- Hostička M. (1973): Chráněná přírodní území na Karlovarsku (skládaná mapa, odkaz č. 6). – Okresní národní výbor Karlovy Vary.
- Matějů J., Hradecký P. et Melichar V. (2016): Doupovské hory. – Česká geologická služba Praha, Muzeum Karlovy Vary, 545 pp.
- Rubín J. (1983): Lahar na úpatí Doupovských hor. – Sborník Čs. společnosti geografické, 88 (3): 259–260.
- Babůrek J., Bořecký V. et Chvátal P. (1990): Trpasličí jeskyně – dutiny v pyroklastických horninách Doupovských hor. – Sborník Karlovarského muzea, Příroda Karlovarska I: 7–39.